

репрезентанту цветовые сравнения передают различную дополнительную информацию о происхождении цветового признака внешности человека, его интенсивности, а также оценочное восприятие человека.

Список использованных источников

1. Болдырев, Н.Н. Репрезентация знаний в системе языка / Н.Н. Болдырев // Вопросы когнитивной лингвистики. 2007. № 4. С. 17-27.
2. Дмитриева, Н.В. Роль признака в выборе эталона сравнения (на материале адъективных сравнений английского и русского языков): автореф. дис. ... канд. филол. наук / Н.В. Дмитриева. – Тверь, 2000. 15 с.
3. Ожегов, С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М.: Рус. яз., 1987. – 750 с.
4. Прохорова, М.Е. Цветовые сравнения как средство описания облика человека и его оценки / М.Е. Прохорова // Вестник Тамбовского университета. Сер. Гуманитарные науки. – Тамбов, 2009. Вып. 8 (76). – С. 218-223.
5. CED 2000 – Collins English Dictionary [Электронный ресурс]: Intense Language Office. Intense Educational Ltd, 2000.1 электрон. опт. диск (CD-ROM).
6. OALD 1995 – Oxford Advances Learner's Dictionary / J. Crowther. Oxford University Press, 1995.1428 p.
7. PR 1985 – Petit Robert. Dictionnaire de la langue française / Paul Robert. Paris: le Robert – 107, avenue Permentier, 1985.

Summary. The object of analysis in the present paper is Russian, English and French colour similes, describing a person. The analysis shows that objects and phenomena become representatives of colour attributes on different bases: their colour may reflect the essence of an object, be a result of a certain influence on an object, specify a non-typical type of an object, be the brightest detail in an object's look, be attributed to an object on a metonymical principle. The degree of correspondence between a colour and an object defines the degree of prototypicality of an object as a colour representative and, consequently, its position in a category of colour representatives. Depending on the character of connection between a colour attribute and an object colour similes transfer various additional information on an origin of a colour attribute of a person's appearance, its intensity, and also evaluative perception of a person.

Key words: colour simile, colour representative, objects and phenomena, metonymy, category, category members, prototypical members, peripheral members, additional characteristic, evaluative meaning.

УДК 378.016:81'243

Н.В. Проценко

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ В АУДІЮВАННІ

У статті розглядаються питання, пов'язані з проблемами аудіювання як одного з чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Основна увага зосереджена на аналізі найважливіших характерних особливостей та форм аудіювання.

Ключові слова: аудіювання, мовленнєва діяльність, характерна особливість, форма.

Існують продуктивні та рецептивні види мовленнєвої діяльності. У процесі продуктивних видів мовлення людина висловлює свої думки в усній чи письмовій формі. Рецептивні ж види мовленнєвої діяльності – це аудіювання і читання, тобто сприйняття і розуміння думок інших людей.

Методиці використання основних видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання іноземної мови присвячено багато розвідок, що охоплюють найрізноманітніші питання (Гальперін І.Я., Гальскова Н.Д., Жинкін М.І., Зимняя І.О., Леонтьєв О.О., Ніколаєва С.Ю., Шерстюк О.М., Соловова О.М., Панова Л.С., Склярєнко Н.К., Рогова Г.В., S. Villiers, A. Palmer, L. Bachman, N. Brieger, J. Richards тощо). У багаточисленних працях цих вчених-методистів системно охарактеризовано всі види мовленнєвої діяльності, адже чинна програма з іноземної мови для вищих навчальних закладів висуває великі вимоги до рівня оволодіння студентами письмом, говорінням, читанням та аудіюванням [1; 3; 4; 6; 7].

Мета нашого дослідження – проаналізувати основні характеристики та форми аудіювання як виду мовленнєвої діяльності.

Аудіювання – це процес слухання і розуміння усних висловлювань. Психофізіологія трактує аудіювання як перцептивну розумову діяльність. Перцептивну тому, що відбувається сприйняття / рецепція / перцепція; розумову – бо пов’язана з основними розумовими операціями: аналізом, синтезом, індукцією, дедукцією, порівнянням, абстрагуванням, конкретизацією; мнемічною – тому, що відбувається виділення і засвоєння інформативних ознак мовних і мовленнєвих одиниць, реформування образу і впізнавання як результат зіставлення з еталоном, що зберігається в пам’яті [2, 117].

У методиці навчання іноземних мов визначальними рисами аудіювання як виду мовленнєвої діяльності вважаються такі:

1. За характером мовленнєвого спілкування аудіювання – вид мовленнєвої діяльності, що реалізує усне безпосереднє спілкування.

2. За своєю роллю у процесі спілкування аудіювання – реактивний вид мовленнєвої діяльності.

3. За спрямованістю на прийом і видачу мовленнєвої інформації аудіювання – рецептивний вид мовленнєвої діяльності.

4. Форма перебігу процесу аудіювання – внутрішня, невиражена. Основою внутрішнього механізму аудіювання є такі психічні процеси як сприйняття на слух, увага, розпізнавання, зіставлення мовних засобів, їх осмислення, узагальнення, утримання в пам’яті.

5. Продуктом аудіювання є умовивід, результатом – розуміння сприйнятого смислового змісту і власна мовленнєва та немовленнєва поведінка.

Аудіювання – це комплексна мовленнєва розумова діяльність. Вона базується на природній здатності, яка удосконалюється у процесі індивідуального розвитку людини і дає їй можливість розуміти інформацію, запам’ятовувати її, відбирати та оцінювати її згідно з поставленими завданнями [1]. Важливими факторами такої здатності є: перцептивні та мовленнєво-моторні передумови; загальні інтелектуальні передумови; фактичні знання; знання та вміння в рідній мові; іншомовні знання та вміння; мотивація [2, 118].

Дані фактори є основою для формування специфічних навичок і вмінь, на якій базується навчання аудіювання відповідно до вимог Європейського освітнього стандарту з іноземної мови [5].

У природному спілкуванні для аудіювання найхарактерніші такі форми:

1. Аудіювання мовлення співрозмовника в процесі діалогу. Репліки тут мають часто смислову завершеність і комунікативну спрямованість, що потребує від слухача швидкої реакції.

2. Аудіювання розгорнутого монологічного або діалогічного мовлення інших людей (лекції, радіопередачі, мовлення актора театру або кіно тощо), що характеризується єдиним логічним зв’язком і розгортанням теми.

Звичайно, через різноманітність життєвих ситуацій ці форми часто поєднуються, переплітаються і переходять одна в одну.

Проте було б помилково вважати, що оскільки навчання аудіювання відбувається в процесі говоріння, то цього досить. Аудіювання, як і інших видів мовленнєвої діяльності, треба навчати спеціально, за окремою програмою. Це зумовлено тим, що вміння студентів у цьому виді мовленнєвої діяльності повинні охоплювати більшу кількість мовного матеріалу порівняно з усним висловлюванням у межах розмовних тем. Крім того, деякі форми мовлення, наприклад, слухання розгорнутих повідомлень, взагалі рідко застосовуються в аудиторії, через що попутне формування відповідних умінь виявляється неможливим.

Загалом процес формування умінь аудіювання передбачає такі три програми:

1. Аудіювання під час введення нового матеріалу, коли особливо інтенсивно формуються звукові образи нових мовних елементів. У цій програмі значна увага приділяється не тільки розумінню почутого, а й усвідомленому сприйманню фонетико-акустичних особливостей цих мовних одиниць.

2. Аудіювання як елемент діалогічного мовлення. Ця програма є попутною у плані формування умінь говоріння і фактично обумовлена необхідністю: без аудіювання не буває спілкування.

3. Аудіювання як спеціальна різновидність іншомовних вправ, тобто як спеціальна програма. Йдеться про слухання мовлення викладача або диктора, яке включає як діалоги різних осіб, так і монологічні єдності (розповіді, читання оповідань тощо).

Зміст перших двох програм підказується самим навчальним процесом. Щодо третьої, то вона потребує від викладача спеціальної уваги і вміння її організувати.

Досягнення базового рівня в галузі аудіювання передбачає формування елементарної комунікативної компетенції в цьому виді мовленнєвої діяльності, а саме:

- умінь розуміти літературно-розмовне мовлення носія мови в ситуаціях повсякденного

спілкування, пов'язане із задоволенням найпростіших потреб (привітання, запит і передача інформації та ін.);

- визначити тему і мету бесіди, її основний зміст, і при потребі звертатися до партнера з проханням повторити фразу, висловити думку інакше, розмовляти повільніше, уточнюючи при цьому значення незнайомих слів тощо;

- уміння в умовах опосередкованого сприймання повідомлення (наприклад, оголошення по радіо прогнозу погоди) розуміти основний зміст аудіотексту;

- уміння повно і точно розуміти висловлювання викладача та студентів, короткі повідомлення стосовно навчально-трудової і соціально-побутової сфер спілкування [2, 119].

На базовому рівні аудіювання розглядається як компонент усномовленневого спілкування. Механізм аудіювання передбачає:

1) сприймання потоку звуків і розпізнавання в ньому слів, речень, абзаців тощо. Це стає можливим внаслідок того, що у пам'яті людини зберігаються відповідні звукові образи, які служать в даному разі еталоном;

2) усвідомлення значень слів, речень, абзаців. На основі мовного досвіду цей процес посилюється прогнозуванням змісту.

Сприймання значень є поштовхом для більш глибоких процесів синтезу – “стискування” змісту, в результаті чого у свідомості слухача формуються поняття різного рівня, узагальнення, виражені не тільки окремими фразами, а й більшими мовними єдностями, яким у письмовому тексті відповідають абзаци, розділи і завершені повідомлення. У цей спосіб слухач досягає рівня розуміння загального змісту (загальної ідеї, теми), в тому числі й розгорнутого тексту, як це спостерігається, наприклад, під час слухання лекції. Синтезуючи і аналізуючи сприйняте висловлювання, слухач виділяє в ньому цікаве, важливе і головне, а також менш важливе і другорядне. Тому цей рівень аудіювання називають ще рівнем відбору актуального і неактуального змісту.

У навчальному процесі аудіювання – основне джерело мовних знань і важливий засіб мовленнєвої практики на заняттях і в позааудиторний час. У практиці навчання необхідно враховувати головні аспекти аудіювання, вплив умов перебігу цієї діяльності на характер сприйняття та методів формування цього уміння.

Таким чином, вищевикладений матеріал дає змогу зробити такі висновки:

1. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності виступає одним з головних факторів навчання іншомовного спілкування, передбачаючи формування аудитивних навичок та вмій, а також удосконалення механізмів рецептивного плану.

2. Успішність аудіювання залежить: 1) від самого слухача (рівня розвитку у нього мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності уваги, інтересу тощо), його індивідуально-психологічних особливостей; 2) від мовних особливостей аудіотексту та його відповідності мовленнєвому досвіду і знанням особистості; 3) від умов сприймання аудіотексту.

3. При навчанні аудіювання необхідно спиратися на ті особливості особистості, які відіграють суттєву роль у процесі сприйняття мовленнєвого повідомлення (досвід та спрямованість особистості).

Перспективу подальшого дослідження ми бачимо в аналізі етапів навчання аудіювання та розробці комплексу вправ для формування мовленнєвих навичок і розвитку вмій аудіювання.

Список використаних джерел

1. Жеренко Н. Є. Індивідуалізація навчання аудіювання учнів молодших класів шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н. Є. Жеренко . – К., 2000. – 20 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / [кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Метьолкіна О. Б. Методичні рекомендації щодо організації індивідуалізованого навчання аудіювання на підготовчому етапі школи з поглибленим вивченням англійської мови / О. Б. Метьолкіна. – К. : Київ. держ. лінгвіст. ун-т, 1994. – 65 с.
4. Черниш В. В. Навчання англійської мови та аудіювання із застосуванням аудіокнижок художніх творів : автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. В. Черниш. – К., 2001. – 21 с.
5. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 260 p.
6. Richards J.C. The Context of Language Teaching / J.C. Richards. – Cambridge : Cambridge University Press, 1991. – 228 p.
7. Villiers S. Sharing Our Understanding of the Communicative Method / S. Villiers // Иностр. языки в школе. – 2000 . – №3. – С. 21-23.

Summary. The aim of the article is to tackle the problems of audition as one of the four types of the linguistic activity. The main accent is made upon the analysis of the most important characteristics and forms of audition.

Key words: audition, linguistic activity, characteristic, form.

УДК 811.161.2:398.3

Л.Й. Пулатова

ОБРЯДОВИЙ ДИСКУРС ЯК ДЖЕРЕЛО ОБРЯДОВИХ ФРАЗЕОНОМІНАЦІЙ

У статті описується специфіка обрядових понять, досліджується лінгвістична сутність народних звичаїв та обрядів як джерела обрядових фразеоломінацій; аналізується взаємозв'язок мовної та екстралінгвістичної сторін (етнографічної, фольклорної, історичної, міфологічної) творення обрядових фразеоломінацій.

Ключові слова: обрядовий дискурс, дискурсивне мовлення фразеоломінація, обрядодії.

Постановка проблеми в загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. Одним із найдавніших і найважливіших складників духовного життя народу, його культури є обряди, які супроводжують людину від часу її появи на світ і протягом усього життя. Реалізуючи ту чи іншу модель світу на певному етапі народного світосприймання, вони є однією з форм етнокультурного спілкування, людської поведінки. Народні обрядодії, зокрема їх мовний код, виступають об'єктом посиленої уваги дослідників. Ще свого часу Е. Сепір говорив про те, що «надзвичайно важливо, щоб лінгвісти, яких часто звинувачують – і звинувачують справедливо – у відмові вийти за межі свого дослідження, нарешті, зрозуміли, що може означати їх наука для інтерпретації людської поведінки взагалі. Подобається їм це чи ні, але вони повинні будуть все більше і більше займатися різними антропологічними, соціологічними і психолінгвістичними проблемами, пов'язаними з мовними явищами» [12, 231-238]. Саме такі дослідження останнім часом стають усе більш актуальними й перспективними (В. Шевченко, Д. Антопякова, Т. Голі-Оглу, О. Тищенко, О. Чайка, В. Жайворонок та ін.), які розкривають особливості семантичного розвитку різних етнокультурних знаків, зокрема обрядової фразеоломінації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Мова як складник і знаряддя культури є важливим джерелом для реконструкції давньої матеріальної й духовної спадщини народу, адже у кожній мові можна бачити слова, які відображають культурну специфіку життя народу. Саме тому вивчення мовних одиниць на тлі етнокультури дає можливість зануритись у її витoki, в особливості світосприймання носія мови.

Сучасні дослідження мовних одиниць ґрунтуються здебільшого на широкому залученні позамовних чинників, пов'язаних з багатими культурними надбаннями народу. Як відомо, особливості мови відбивають передусім етносимвольні мовні одиниці. В Україні обрядова термінологія традиційної народної культури опрацьована крізь призму семантичних мотивацій весільних номінацій російської та української мов (О.В. Тищенко, В.Т. Шевченко), семантичної системи локальних обрядових традицій (М.В. Бігусяк, В.Ю. Дроботенко, Т.К. Киричук та ін.). Календарні обряди в описовому етнографічному аспекті в українському ареальному просторі були об'єктом дослідження в працях О. Воропая, О. Курочкіна, К. Сосенка, В. Скуратівського та ін.

У сучасній лінгвістиці, окрім питань типології обрядів, ставилося й питання щодо діахронічних досліджень обрядової номінації. Дослідження в цій галузі проводилися в напрямку аналізу термінології обрядів як джерела реконструкції давньої духовної культури слов'ян та інших етносів (М.І. Толстой та С.М. Толстая, Л.М. Виноградова, О.М. Трубочов, В'яч.Вс. Іванов та В.М. Топоров). Українська етнообрядовість має чимало спільного з обрядовістю інших етносів. Утім ще недостатньо вивченими залишаються проблеми аналізу обрядового дискурсу, який є джерелом творення різних етнономінацій, зокрема фразеологічних.

Мета статті – дослідити обрядовий дискурс як джерело обрядових фразеоломінацій.

Завдання статті:

- описати специфіку обрядових понять;
- виявити лінгвістичну сутність народних звичаїв та обрядів як джерела обрядових фразеоломінацій;